



*Gotska okna*, ciklus osmih pesmi iz zbirke *Jezik iz zemlje* Daneta Zajca, so prvič uprizorjena v obliki dramskega dialoga. Če je beseda zvok ali podoba misli, je poezija glasba duše, *Gotska okna* pa metafizični jezik, igra (pre)moči med dvema, preigravanje čutnih, sanjskih, domišljjskih podob, iluzija bivanja na vzporedni, metafizični ravni, njun skrivni svet in ljubezensko zatočišče.

Besede Daneta Zajca odzvanjajo kot skrivni zakodirani jezik dveh ljubimcev, s katerim si mažeta oči v svojih predgrah. Sladkost besede včasih zaskeli kot sol na odprti rani, včasih pa polno zadrhti v upanje nedorečenega.

V predstavi se soočamo s silami nezavednega: kako nezavedno filtrira naše zaznave, kako vstopa v odnose in kako ruši ali postavlja mostove znotraj nas in med nami.

*Beseda je orodje in orožje.*

*Tišine so besede brez črk.*

*Kam gravitira srce, um in kam telo?*

*Kako daleč bosta šla?*

*Kako daleč si upamo mi?*

Poetika vonjev je eno izmed orodij senzorialne gledališke prakse in postaja zelo močan trend v umetnosti nasploh. V Sloveniji se s poetiko vonjev ukvarja Zavod Sensorium v svojih interaktivnih predstavah. Vonji so močni detonatorji spomina in nezavednega, posameznika se dotaknejo na globlji, intimni in osebni ravni. Sensoriumov pristop uvajanja vonjev na oder je novost, s katero senzorialna gledališka poetika oplaja klasično odrsko uprizoritev.

(B. P. Jenič)



MGL

mestno gledališče ljubljansko 2014/2015

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega  
Letnik LXIV, sezona 2014/2015, številka 7  
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko  
© 2014 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja Barbara Hieng Samobor  
Urednice Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej  
To številko je uredila Alenka Klabus Vesel  
Lektor Martin Vrtačnik  
Fotograf Sebastian Cavazza  
Oblikovalka Mojca Višner

Tisk Matformat, d. o. o.  
Naklada 300 izvodov  
Ljubljana, Slovenija, december 2014

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.



Ustanoviteljica  
Mestna občina  
Ljubljana

SENSE.ESSENCE.SENZORIUM.  
www.senzorium.com

Univerza v Ljubljani  
Akademija za gledališče, radio, film in televizijo



MGL



Dane Zajc

# GOTSKA OKNA

Suhi šelest greha v vonju molitev

Krstna uprizoritev

Producenti **Zavod Sensorium, MGL** in **AGRFT**

**Premiera 23. decembra 2014**

Avtorica koncepta in režiserka **BARBARA PIA JENIČ**

Dramaturginja **ALENKA KLABUS VESEL**

Scenografka **TINA MOHOROVIČ**

Kostumograf **ANDREJ VRHOVNIK**

Avtor zvočne podobe **PETER PENKO**

Svetovalec za govor **TOMAŽ GUBENŠEK**

Oblikovalec svetlobe **DAVID OREŠIČ**

Igrata

On **PRIMOŽ VRHOVEC**

Ona **PATRIZIA JURINČIČ**

Vodja predstave **Darko Muc**

Tehnična izvedba **Mestno gledališče ljubljansko**

Projekt je finančno podprla Mestna občina Ljubljana.  
Festivalu Ljubljana se zahvaljujemo za pomoč pri izvedbi.

Tomaž Flajs

# RAZBITA GOTSKA OKNA IN PSIHOTERAPIJA PAROV

Poezija Daneta Zajca me spremlja od gimnazijskih let. Takrat, v prvih vznesenih in bolečih sunkih notranjega prebujanja, sem jo vsrkaval vase predvsem skozi njene sugestivne, močne, mračne podobe in evokativne, iz telesa vznikajoče ritme. Razumel sem bolj malo, a dovolj, da mi je pričarala neko določeno podobo sveta in me od takrat še nekajkrat zvalila v svoj magični ris. Verjetno takšno branje ni bilo značilno le zame, temveč tudi za druge mladostnike, ki so se srečali ali se še srečujejo z njo. A izhajajoč tudi iz svoje izkušnje, verjamem, da takšno dojemanje ni značilno le za določeno starostno obdobje. Pesmi Daneta Zajca verjetno na marsikaterega bralca najprej delujejo in ga prevzamejo z močjo besede same. In nato, ob použivanju podob in zvokov, polagoma vanj prikaplja zavest vanjo vpetih aluzij, kontekstov in eksistencialij ter mu pomaga razpeti mrežo za lovljenje metuljev možnih razumevanj ...

Te vrstice zdaj zapisujem kot psihoterapevt, povabljen, da razgrnem svojo bero metuljev – predvsem v navezavi na svojo prakso partnerske terapije. Kako doživljam in razumevam poezijo Daneta Zajca v tem kontekstu? Kaj mi govori o bivanju v dvoje? Glede na namen svojega teksta se bom osredotočil na cikel *Gotska okna*.

Čeprav *Gotska okna* tematizirajo tudi odnos med moškim in žensko, z močnim poudarkom na erotični dimenziji, ta tematski okvir obenem tudi presega, tako da ga umestijo v širši kontekst časa, ki je čas »razbitih gotskih oken«. Če se držim svoje stroke, mi »razbita gotska okna«, »črni križ, ki razpada«, »bogovi, ki padajo« ... pomenijo predvsem razpad nekih od zunaj postavljenih zapovedi in norm v funkciji regulacije in ohranjanja zveze med moškim in žensko. Kaj ostane – predvsem pa – kaj sledi temu razpadu?

Pijanski zasmeh lune, ki je pač planet, ne pa antropocentrični simbol romantičnega, oziroma – recimo temu kar lepo naravnost – samopovelečujočega narcisističnega hrepenenja; odvržene svetniške tančice in pajčolani, ki so prekrivali živalsko telesnost bivanja; poželenje, ki žge in ponižuje ... Zajc s sugestivno močjo, ki ji ni para, predvsem pa z neizprosno iskrenostjo razgalja temnejšo stran žensko-moških odnosov, ki kot taka ni le posledica zgoraj omenjenega razpada, temveč v tem razpadu le postane bolj razvidna. Kot nekaj, kar je odnosom inherentno, pa tudi kot nekaj, kar je pravzaprav tudi temna stran samih ideologij.

Pari, s katerimi se srečujem v praksi, se v precejšnji meri napotijo po pomoč tudi zato, ker zunanje »ideološko lepilo« religije, patriarhalne mentalitete, mita romantične ljubezni ... ne drži več. »Zakaj sva sploh skupaj?« »Ali lahko ostaneva skupaj?« »Kako lahko ostaneva skupaj?« To so vprašanja, ki jih prinesejo s sabo, zavita v tesnobo, bolečino, zamere, razočaranja ... Pogosto tudi sram, ki pa od vseh občutij ostaja najbolj skrit, najtežje izrekljiv in najbolj previdno izrečen.

In prav na tem mestu me Zajčeva poezija zelo močno nagovarja; seveda ne le kot terapevta, temveč tudi osebno. Če pogledam nazaj, vidim, da sem po njegovi poeziji pogosto segel ravno takrat, ko so iz »postelje moje duše« prilezli »gomazeči škorpijoni«. Nekaj ne ravno odrešujočega, gotovo pa paradoksalno pomirjujočega, je zame v njenih verzih, ki vabijo, da se spustim do dna, položim noge na »samoto belega kamna« in gledam sebe takšnega, kot se sicer ne bi hotel videti. Tudi takšnega, kot se imam priložnost spoznavati v zrcalu temnih trenutkov odnosa z bitjem, ki mi je sicer najdražje in najbližje, a se ravno v tej bližini lahko najbolj raniva. S tega vidika bi morda lahko govoril tudi o njenem terapevtskem učinku, čeprav seveda to ni njena funkcija. Vendar pa ima po drugi strani tudi psihoterapija, vsaj tista, ki je osnovana na fenomenološki naravnosti, kolikor spodbuja ubesedenje doživljanja, svojo estetsko dimenzijo. In na tej točki prepoznavam stičišče obeh: izrekanje tega, kar za nekoga je, ne pa tega, kar bi moralo biti oziroma kar drugi pričakujejo ali celo zahtevajo od njega, da bo govoril. (Bi lahko rekel, da obe, poezija in psihoterapija, delata »nov jezik iz zemlje«?)

Od tu dalje pa se poti poezije in psihoterapije, še posebej psihoterapije parov, tudi razideta. Prva ponuja globoko doživetje kot vrednoto samo po sebi, druga pa si prizadeva vzpostaviti pogoje, da bi dva ne le govorila, temveč tudi prisluhnila drug drugemu, se slišala in se pri tem drug pred drugim naga ne bi ponižala. Takrat in šele takrat, ko se to zgodi, si lahko zares začneta odgovarjati na vprašanje: »Ali lahko ostaneva skupaj?«

Samo onadva, samo na svoj način in ne več pod prisilo.